

Теорія і практика безпеки у системі судоустрою, прокуратури і адвокатури
УДК 347.962

Скриньковський Руслан Миколайович

*кандидат економічних наук, професор, професор кафедри
Львівський університет бізнесу та права*

Скрынковский Руслан Николаевич

*кандидат экономических наук, профессор, профессор кафедры
Львовский университет бизнеса и права*

Skrynkovskyu Ruslan

PhD in Economics, Professor, Professor of the Department

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0000-0002-2180-8055

Скоромний Ярослав Ігорович

*доктор юридичних наук, доцент кафедри
Львівський університет бізнесу та права*

Скоромный Ярослав Игоревич

*доктор юридических наук, доцент кафедры
Львовский университет бизнеса и права*

Skoromnyu Yaroslav

D. Sc. (Law), Associate Professor of the Department

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0000-0002-4067-710X

Мазур Юрій Миколайович

депутат

Львівської обласної ради 8-го скликання

Мазур Юрий Николаевич

депутат

Львовского областного совета 8-го созыва

Mazur Yuriy

Deputy of the Lviv Regional Council of the 8th convocation

ORCID: 0000-0003-4968-029X

Сердюк Валентин Васильович

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, суддя

Верховний Суд

Сердюк Валентин Васильевич

доктор юридических наук, профессор, заслуженный юрист Украины, судья

Верховный Суд

Serdiuk Valentyn

D. Sc. (Law), Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Judge

Supreme Court

ORCID: 0000-0002-4085-6255

Глущенко Світлана Володимирівна

доктор юридичних наук, заслужений юрист України, заступник Міністра

Міністерство економіки України

Глущенко Светлана Владимировна

доктор юридических наук, заслуженный юрист Украины,

заместитель Министра

Министерство экономики Украины

Hlushchenko Svitlana

D. Sc. (Law), Honored Lawyer of Ukraine, Deputy Minister

Ministry of Economy of Ukraine

ORCID: 0000-0001-7207-3557

Хмиз Мар'яна Василівна

доктор філософії в галузі права, викладач кафедри

Львівський університет бізнесу та права

Хмыз Марьяна Васильевна

доктор философии в области права, преподаватель кафедры

Львовский университет бизнеса и права

Khmyz Mariana

PhD in Law, Lecturer of the Department

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0000-0003-3553-8022

Чистоклетов Леонтий Григорович

доктор юридических наук, профессор, профессор кафедры

Национальный университет «Львівська політехніка»

Чистоклетов Леонтий Григорьевич

доктор юридических наук, профессор, профессор кафедры

Национальный университет «Львовская политехника»

Chystokletov Leontii

D. Sc. (Law), Professor, Professor of the Department

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0002-3306-1593

Тиркало Юрий Євгенійович

аспірант

Національного університету «Львівська політехніка»

Тыркало Юрий Евгениевич

аспирант

Национального университета «Львовская политехника»

Tyrkalo Yuriy

Postgraduate Student of the

Lviv Polytechnic National University

ORCID: 0000-0003-2535-4238

Кайдрович Христина Іванівна

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
Львівський університет бізнесу та права*

Кайдрович Христина Ивановна

*кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры
Львовский университет бизнеса и права*

Kaydrovych Khrystyna

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
Lviv University of Business and Law
ORCID: 0000-0002-0362-7779*

**ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ
УКРАЇНИ**

**ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В СУДЕБНОЙ ПРАКТИКЕ
УКРАИНЫ**

**THE PRINCIPLE OF THE RULE OF LAW IN THE JUDICIAL
PRACTICE OF UKRAINE**

***Анотація.** У статті розкрито особливості дотримання і реалізації принципу верховенства права у судовій практиці України. Встановлено, що реалізація принципу верховенства права регламентується Постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судові рішення у цивільній справі», Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та Конституцією України. Визначено, що принцип верховенства права є одним із головних принципів демократичного суспільства. З'ясовано, що проблематика дотримання принципу верховенства права у судовій практиці України носить комплексний характер, при чому її можна вирішити тільки за рахунок здійснення комплексної судово-правової реформи. Встановлено, що у контексті дотримання принципу верховенства права в Україні слід*

впроваджувати досвід Європейського Суду з прав людини. З'ясовано, що реалізація принципу верховенства права відбувається через реалізацію принципу правової визначеності, принципу юридичної визначеності, принципу справедливості, принципу рівності, принципу ясності та однозначності правової норми, принципу пропорційності, принципу передбачуваності. Доведено, що суд у контексті здійснення правосуддя має додержуватись принципу верховенства права, а також забезпечувати право кожному на здійснення справедливого суду, забезпечення дотримання поваги кожного, а також інших прав та свобод, що визначені законодавчими та нормативно-правовими документами. Установлено, що однією із основних засад реалізації принципу верховенства права виступає здійснення змін у законодавстві з метою встановлення відповідного перехідного періоду (тобто розумного терміну між датою офіційного оприлюднення закону та датою набрання законом чинності). Визначено, що реалізація принципу верховенства права вказує на обмеженість органів державної влади у діях, які, насамперед, є регламентованими законом, при чому основна мета принципу верховенства права полягає у обмеженні державної влади над кожним, внаслідок чого мають бути належно забезпечені права кожного від довільного (та водночас неналежного) втручання держави чи органів державної влади, зокрема у відповідні сфери життєдіяльності кожного. Зазначено, що перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є дослідження правових засад інших принципів, якими керуються у діяльності органи судової влади України.

Ключові слова: суд, суддя, судова система, правосуддя, принцип верховенства права.

Анотація. В статті раскрыты особенности соблюдения и реализации принципа верховенства права в судебной практике Украины.

Установлено, что реализация принципа верховенства права регламентируется Постановлением Пленума Верховного Суда Украины «О судебном решении по гражданскому делу», Законом Украины «О судоустройстве и статусе судей» и Конституцией Украины. Установлено, что принцип верховенства права является одним из главных принципов демократического общества. Установлено, что проблематика соблюдения принципа верховенства права в судебной практике Украины носит комплексный характер, причем ее можно решить только за счет осуществления комплексной судебно-правовой реформы. Установлено, что в контексте соблюдения принципа верховенства права в Украине следует внедрять опыт Европейского суда по правам человека. Установлено, что реализация принципа верховенства права происходит через реализацию принципа правовой определенности, принципа юридической определенности, принципа справедливости, принципа равенства, принципа ясности и однозначности правовой нормы, принципа пропорциональности, принципа предсказуемости. Доказано, что в контексте осуществления правосудия суд должен соблюдать принцип верховенства права, а также обеспечивать право каждому на осуществление справедливого суда, обеспечение соблюдения уважения каждого, а также других прав и свобод, определенных законодательными и нормативно-правовыми документами. Установлено, что одним из основных принципов реализации принципа верховенства права выступает осуществление изменений в законодательстве с целью установления соответствующего переходного периода (то есть разумного срока между датой официального обнародования закона и датой вступления закона в силу). Определено, что реализация принципа верховенства права указывает на ограниченность органов государственной власти в действиях, прежде всего регламентированных законом, причем основная цель принципа верховенства права состоит в ограничении

государственной власти над каждым, в результате чего должны быть надлежащим образом обеспечены права каждого от произвольного (и одновременно ненадлежащего) вмешательства государства или органов государственной власти, в частности в соответствующие сферы жизнедеятельности каждого. Отмечено, что перспективами дальнейших исследований в этом направлении исследования правовых основ других принципов, которыми руководствуются в деятельности органы судебной власти Украины.

Ключевые слова: суд, судья, судебная система, правосудие, принцип верховенства права.

Summary. The article reveals the peculiarities of the observance and implementation of the principle of the rule of law in the judicial practice of Ukraine. It was established that the implementation of the rule of law is regulated by the Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine «On a Court Decision in a Civil Case», the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges» and the Constitution of Ukraine. It has been established that the principle of the rule of law is one of the main principles of a democratic society. It has been established that the problem of observance of the principle of the rule of law in the judicial practice of Ukraine is of a complex nature, and it can be solved only through the implementation of a comprehensive judicial and legal reform. It has been established that in the context of observing the rule of law in Ukraine, the experience of the European Court of Human Rights should be implemented. It has been established that the implementation of the principle of the rule of law occurs through the implementation of the principle of legal certainty, the principle of juridical certainty, the principle of justice, the principle of equality, the principle of clarity and unambiguity of the legal norm, the principle of proportionality, the principle of predictability. It has been proven that in the context of the administration of justice, the court must comply

with the principle of the rule of law, as well as ensure the right of everyone to a fair trial, to ensure respect for everyone, as well as other rights and freedoms defined by legislative and regulatory documents. It has been established that one of the main principles for the implementation of the principle of the rule of law is the implementation of changes in legislation in order to establish an appropriate transitional period (that is, a reasonable period between the date of the official promulgation of the law and the date of entry into force of the law). It was determined that the implementation of the principle of the rule of law indicates the limited nature of public authorities in actions, primarily those regulated by law, and the main goal of the principle of the rule of law is to limit state power over everyone, as a result of which the rights of everyone should be properly ensured against arbitrary (and at the same time inappropriate) interference of the state or public authorities, in particular, in the relevant spheres of life of everyone. It is noted that the prospects for further research in this direction are the study of the legal foundations of other principles that guide the activities of the judicial authorities of Ukraine.

Key words: *court, judge, judicial system, justice, the principle of the rule of law.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення діяльність як органів судової гілки влади, так і органів законодавчої та виконавчої гілок влади, має відбутись із дотриманням законодавчо установлених принципів. Серед таких принципів особливе місце займає принцип верховенства права. Особливу роль у контексті дотримання і реалізації принципу верховенства права виконують суди на чолі із суддями.

Судова практика засвідчує, що реалізація принципу верховенства права передбачає реалізацію інших принципів, зокрема – принципу законності та принципу справедливості.

Таким чином, актуальність проблематики цього дослідження

націлена на висвітлення важливості принципу верховенства права у контексті здійснення правосуддя в Україні через реалізацію інших принципів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правові засади та особливості дотримання і реалізації принципу верховенства права в судовій практиці є предметом досліджень багатьох вчених-юристів і практиків, при цьому ґрунтовні дослідження у даному напрямку здійснили Ю. Корольова [1], Т. Цувіна [2], Т. Чельпученко [3] та інші.

Зокрема, Ю. Корольова [1] наголошує на тому, що принцип верховенства права характеризує не тільки правову систему України, але і є одним із основних принципів міжнародних правових систем. Науковець проводить чіткий аналіз розкриття значення цього принципу та зауважує, що [1]:

а) принцип верховенства права характеризує спосіб організованості нормального рівня життя у суспільстві у відповідності до правових основ, а також виступає важливим інструментом недопущення вчинення антидемократичного і свавільного правління в державі, іншими словами – цей принцип рівний принципу конституційності права;

б) принцип верховенства права висвітлює моральні особливості права, а також виступає, так би мовити, природнім правом у системі сучасних правових відносин і тісно співпоєднується із принципом рівності, принципом розумності, принципом справедливості, принципом пропорційності;

в) принцип верховенства права виступає механізмом організації на належному рівні правової системи, у відповідності до чого дотримання вимог принципу верховенства права повинно базуватись як на принципі правової визначеності, так і на принципі стабільності і належного рівня довіри до правової системи, принципі законності, принципі заборони вчинення неправомірної дискреції і зворотності дії нормативно-правових

документів;

г) принципом верховенства права гарантується доступність кожного до правосуддя, яке насамперед має здійснюватись неупередженим і незалежним судом;

д) принцип верховенства права включає в себе принцип законності, у відповідності до якого суб'єкти, зокрема суб'єкти публічної влади, повинні безумовно дотримуватись вимог законодавства, а також інших нормативно-правових документів.

Поряд з тим, Ю. Корольова [1] стверджує, що принцип верховенства права виступає одним із ключових принципів діяльності органів трьох гілок державної влади – законодавчої влади, виконавчої влади та судової влади, а також інших публічних та приватних суб'єктів, який, своєю чергою, реалізується на засадах рівності усіх перед законом, неупередженості та незалежності здійснення правосуддя, недискримінації прав кожного тощо.

Своєю чергою, Т. Чепульченко [3] розглядає принцип верховенства права як головний принцип правотворення. На думку науковця, реалізація принципу верховенства права забезпечує процес панування права у правовій державі, при чому унеможлиблює панування інтересів інших осіб, що є представниками влади. Через належне дотримання принципу верховенства права забезпечується дотримання та захист прав, свободи та інтересів людини незалежно від сфери життя.

В контексті цього Т. Цувіна [2] розглядає особливості реалізації принципу верховенства права в Україні, виходячи із практики Європейського Суду з прав людини. Так, у контексті аналізу практики Європейського Суду з прав людини науковець виділяє декілька головних аспектів, які головним чином пов'язані із дотриманням принципу верховенства права.

Зокрема, Т. Цувіною зазначено, що принцип верховенства права у

практиці Європейського Суду з прав людини чітко пов'язаний та прямо залежить від дотримання таких принципів як принцип законності, принцип справедливості судочинства, принцип додержання прав людини, принцип правової визначеності [2].

Що стосується важливості принципу законності, то тут Т. Цувіна стверджує, що законність дозволяє чітко окреслити рамки граничного втручання органів державної, у тому числі публічної влади в реалізацію та дотримання прав, визначених Європейським Судом з прав людини. З іншої сторони, принцип законності дозволяє встановити рамки граничних меж відповідних конвенційних прав. Такі аспекти є прямо та водночас тісно взаємопов'язані [2].

Таким чином, аналіз наукових праць [1–3] дає підставити зауважити, що не до кінця розкритими залишаються питання важливості принципу верховенства права у судовій практиці України.

Мета статті. Метою статті є дослідити особливості дотримання і реалізації принципу верховенства права у судовій практиці України.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку судді Рівненського міського суду Рівненської області О. Крижової [4] у практику вітчизняного законодавства, зокрема у контексті дотримання принципу верховенства права, слід впроваджувати досвід Європейського Суду з прав людини. Аналізуючи практику діяльності Європейського Суду з прав людини у сфері дотримання принципу верховенства права, суддя зауважує, що Європейський Суд з прав людини в ухвалених ним рішеннях додержується досить-таки чітких і спеціально установлених напрямків дотримання такого принципу. Такі дії забезпечують гарантії дотримання принципу верховенства права та прямо залежать від рівня якості діючого у державі законодавства. Враховуючи позитивний досвід Європейського Суду з прав людини у напрямку дотримання принципу верховенства, О. Крижова зауважує, що його неодмінно слід враховувати та

впроваджувати у судову практику України.

Проблему реалізації принципу верховенства права у діяльності органів судової гілки влади також розглядає науковець та практик водночас О. Константий [5]. В результаті проведених досліджень О. Константий зауважує, що в умовах сьогодення проблематика дотримання принципу верховенства права у судовій практиці України носить комплексний характер, при чому її можна вирішити тільки за рахунок здійснення комплексної судово-правової реформи. З огляду на проведення такої реформи, передбачено удосконалити конституційно-правове регулювання процедури організації і діяльності органів судової гілки влади, зокрема і статусу суддів в Україні. Особливу увагу у такому контексті слід приділити:

1) урегулюванню права на здійснення справедливого правосуддя в межах розумних термінів розгляду судових справ неупередженим та незалежним судом;

2) гарантіям фінансового забезпечення потреб суддів, при чому на належному рівні, який би не був нижчим за реальні потреби, понесені на здійснення процесуальної діяльності;

3) урівноваженню видатків на забезпечення функціонування органів судової гілки влади та органів суддівського самоврядування.

Суддя О. Потильчак [6] розглядає ключові особливості реалізації принципу верховенства права, виходячи із рішень, ухвалених Верховним Судом України. До прикладу, одним із таких рішень є Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судові рішення у цивільній справі» [7] від 18.12.2009 р. № 14. У цьому документі зазначено, що рішення, прийняті судом, виступають найголовнішим актом правосуддя, який покликаний забезпечити захист прав та свобод людини, що гарантовані Конституцією України та реалізовувати при цьому принцип верховенства права, що проголошений Конституцією України. З огляду на такі засади необхідно

відзначити, що суди у такому аспекті повинні беззаперечно дотримуватись вимог щодо обґрунтованості та законності рішень, ухвалених за результатами розгляду відповідних судових справ.

Багаторічний заступник Голови Вищого адміністративного суду України та радник (патронат) науково-аналітичного відділу управління забезпечення діяльності керівництва суду Вищого адміністративного суду України по цей час М. Цуркан [8] зауважує важливість впливу практики Європейського Суду з прав людини на рівень та особливості додержання судами, зокрема адміністративними судами, принципу верховенства права. З огляду на те, М. Цуркан наголошує на важливості врахування такої практики в усіх сферах здійснення судочинства.

У ході розкриття мети дослідження необхідно також розглянути правові засади принципу верховенства права, що визначені у законодавчих документах.

Так, відповідно до статті 2 «Завдання суду» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [9] суд у контексті здійснення правосуддя має додержуватись принципу верховенства права, а також забезпечувати право кожному на здійснення справедливого суду, забезпечення дотримання поваги кожного, а також інших прав та свобод, що визначені законодавчими та нормативно-правовими документами. Згідно статті 6 «Незалежність судів» у контексті здійснення правосуддя суди мають бути незалежними від будь-якого впливу, що здійснений на незаконних засадах, при чому, базуватись на реалізації та дотриманні принципу верховенства права.

Статею 48 «Незалежність судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [9] зазначено, що судді, здійснюючи правосуддя, повинні керуватись Конституцією України, а також положеннями інших законів України, але, при цьому, керуватись дотриманням принципу верховенства права. Про дотримання принципу верховенства права кожен суддя

виголошує у присязі, яку складає на момент урочистої церемонії (згідно статті 57 «Присяга судді).

Варто зауважити, що в Україні дія принципу верховенства права у контексті здійснення правосуддя регламентується статтею 8 Конституції України [10]. Відповідно до статті 129 Конституції України у ході здійснення правосуддя, суддя є незалежним і при цьому керується принципом верховенства права.

Як зазначеному на офіційному веб-сайті Конституційного Суду України [11], верховенство права являє собою особливість панування права у суспільстві. Керуючись принципом верховенства права, від держави вимагається його втілення у правозастосовчу і правотворчу функції, тобто у вигляді ухвалення відповідних законів, зміст яких чітко дозволяє виокремити ідеї соціальної справедливості, рівності і свободи як головних елементів забезпечення захисту права та свобод людини і громадянина.

Принцип верховенства права проявляється не тільки тим, що він обмежений законодавством, але і тим, що його реалізація відбувається через спеціальні соціальні регулятори, серед яких треба відзначити традиції, норми моралі, звичаї, які у сукупності визначають культурний рівень суспільства. Принцип верховенства права є одним із головних принципів демократичного суспільства. У відповідності до реалізації цього принципу передбачається здійснення судового контролю про прояви та/чи випадки втручання/порушення прав та свобод людини та громадянина [11].

Судова практика засвідчує, що реалізація принципу верховенства права відбувається через реалізацію принципу правової визначеності. Принцип правової визначеності вказує на те, що обмеження головних прав та свобод людини і громадянина та відповідно реалізація таких обмежень на практиці відбувається лише у тому випадку, коли належним чином забезпечено передбачуваний результат від застосування таких правових

норм, що визначаються такими обмеженнями. З огляду на це, обмеження будь-якого права та/чи будь-якої свободи мають базуватись тільки на критеріях, що дозволяють виокремити правомірну поведінку особи, права та обов'язки якої обмежуються, від неправомірної, і тим самим, чітко встановити наслідки такої поведінки [11].

Важливими елементами принципу верховенства права у судовій практиці є принцип справедливості, принцип рівності, принцип правової визначеності, принцип ясності та однозначності правової норми. Практика Конституційного Суду України засвідчує, що принцип верховенства права повинен базуватись на таких основних засадах як ефективність мети та засобів правового регламентування та регулювання, логічність і розумність закону [11].

Не менш важливим принципом, через реалізацію якого реалізується принцип верховенства права – це принцип пропорційності. У практиці Конституційного Суду України принцип пропорційності відображається через реалізацію заходів щодо досягнення належного рівня легітимності мети [11].

Реалізація принципу верховенства права також залежить від таких елементів як правова передбачуваність і правова визначеність. Завдяки таким елементам учасники, що беруть участь у правовідносинах, отримують можливість завчасно передбачати наслідки вчинених ними дій та бути у більшій мірі впевненими у очікуваннях, що гарантуються законом.

Через правову визначеність правові норми стають кожному зрозумілими, чітко розкритими. Завдяки реалізації принципу правової визначеності права і свободи людини та громадянина, що є обмежені, можуть бути втілені на практиці, але повинна бути передбачена умова застосування правових норм, у відповідності до якої регламентуються такі обмеження [11].

Законодавством щодо реалізації принципу правової визначеності потрібно чітко, зрозуміло, однозначно визначити правові норми та передбачуваність таких правових норм, що у перспективі дозволить забезпечити стабільне правове становище людини і громадянина [11].

Судова практика України вказує також на те, що однією із основних засад реалізації принципу верховенства права виступає здійснення змін у законодавстві з метою встановлення відповідного перехідного періоду (тобто розумного терміну між датою офіційного оприлюднення закону та датою набрання законом чинності). Такі засади дозволять у більшій мірі особам адаптуватись нових ситуацій, що спричинені змінами законодавства.

Перехідний період щодо зміни законодавства повинен бути індивідуальним у кожній індивідуальній ситуації. Зокрема основними елементами, що впливають на індивідуальність, є кількість осіб, відносно яких ухвалюються зміни у законі, здатність таких осіб бути належно підготовленими до нових законодавчих змін, час, який потрібно витратити на набрання чинності новоприйнятими законами [11].

Ще одним принципом, яким регламентується реалізація принципу верховенства права є принцип юридичної визначеності. Згідно цього принципу орган публічної влади не має права визнавати дискримінаційні повноваження, що були прийняті рішеннями, однак таке право йому надається, коли чітко існує механізм запобігання зловживанням такими повноваженнями [11].

У контексті реалізації принципу верховенства права державою мають бути запроваджені належним чином процедури перегляду апеляційними судами справ, у відповідності до чого було б забезпечено належну ефективність права кожного на судовий захист. У такій ситуації, кожен, право та свободи якого порушено, зможе досягти максимального запобігання виникненню індивідуальних негативних наслідків щодо

настання можливої судової помилки. Завдяки реалізації принципу юридичної визначеності учасники суспільних відносин можуть чітко передбачити особисті дії та бути повністю упевненими у легітимності відносин. Через принцип юридичної визначеності легітимні очікування кожного краще втілюються у практику, з огляду на що кожен може досягти бажаного результату за рахунок учинення правомірних дій, що дозволить передбачити їх ймовірні наслідки. Не реалізованими легітимні очікування можуть бути тоді, коли особа не досягла результату, що був нею заздалегідь спрогнозований. Причиною цього може стати зміна юридичного регулювання у терміни, які не є обґрунтованими і нерозумними [11].

Практика Конституційного Суду України показує, що принцип юридичної визначеності виступає важливою складовою конституційного принципу верховенства права. Принцип юридичної визначеності з чіткістю виділяє вимоги до здійснення організованості і забезпечення належного функціонування цілісної системи права, а також процесів правотворчості і правозастосування, користуючись при цьому способом, що передбачає досягнення стабільності правового становища кожного індивіда. Тут доцільно зауважити, що реалізацію зазначеного вище можна досягти за рахунок законодавчо закріплених якісних та водночас зрозумілих правових норм [11].

У ході дослідження варто наголосити, що принцип верховенства права виступає у ролі механізму забезпечення контролю за використанням державою влади і захистом людини, її прав та свобод від вчинення органами державної влади свавільних дій. Через принцип верховенства права, який з однієї сторони виступає нормативним ідеалом, до якого має прагнути кожна правова система, а з іншої – інтегральним принципом права, згідно чого стають основоположними такі складові цього принципу як принцип законності, принцип демократичності, принцип незалежності,

принцип поділу державної влади, принцип справедливості правосуддя, принцип юридичної визначеності.

Реалізація принципу верховенства права вказує на обмеженість органів державної влади у діях, які насамперед є регламентованими законом. Тут треба зауважити основну мету принципу верховенства права, яка полягає у обмеженні державної влади над кожним, внаслідок чого мають бути належно забезпечені права кожного від довільного (та водночас неналежного) втручання держави чи органів державної влади зокрема у відповідні сфери життєдіяльності кожного.

З огляду на те, принципом верховенства права заборонено вчиняти свавілля чи свавільні діяння відносно прав та свобод людини і громадянина. Керуючись таким принципом, кожен отримує право на планування та передбачення своїх дій, а також розраховує на певний результат.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами опрацювання наукових праць та джерел [1–11], розкрито правові засади принципу верховенства права в судовій практиці України, і на основі цього встановлено, що:

– реалізація принципу верховенства права регламентується Постановою Пленуму Верховного Суду України «Про судові рішення у цивільній справі», Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та Конституцією України;

– принцип верховенства права є одним із головних принципів демократичного суспільства;

– проблематика дотримання принципу верховенства права у судовій практиці України носить комплексний характер, при чому її можна вирішити тільки за рахунок здійснення комплексної судово-правової реформи;

– у контексті дотримання принципу верховенства права в Україні

слід впроваджувати досвід Європейського Суду з прав людини;

– реалізація принципу верховенства права відбувається через реалізацію принципу правової визначеності, принципу юридичної визначеності, принципу справедливості, принципу рівності, принципу ясності та однозначності правової норми, принцип пропорційності, принципу передбачуваності;

– суд у контексті здійснення правосуддя має додержуватись принципу верховенства права, а також забезпечувати право кожному на здійснення справедливого суду, забезпечення дотримання поваги кожного, а також інших прав та свобод, що визначені законодавчими та нормативно-правовими документами;

– однією із основних засад реалізації принципу верховенства права виступає здійснення змін у законодавстві з метою встановлення відповідного перехідного періоду (тобто розумного терміну між датою офіційного оприлюднення закону та датою набрання законом чинності);

– реалізація принципу верховенства права вказує на обмеженість органів державної влади у діях, які, насамперед, є регламентованими законом, при чому основна мета принципу верховенства права полягає у обмеженні державної влади над кожним, внаслідок чого мають бути належно забезпечені права кожного від довільного (та водночас неналежного) втручання держави чи органів державної влади, зокрема у відповідні сфери життєдіяльності кожного.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є дослідження правових засад інших принципів, якими керуються у діяльності органи судової влади України.

Література

1. Корольова Ю. Кореляція принципів верховенства права та верховенства закону в системі джерел права // Підприємництво,

- господарство і право. 2019. № 4. С. 183–186. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2019/4/35.pdf> (дата звертання: 01.08.2021 р.).
2. Цувіна Т. А. Принцип верховенства права у практиці Європейського Союзу з прав людини // Часопис Київського університету права. 2019. № 4. С. 373–379. doi: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.66>.
  3. Чепульченко Т. О. Верховенство права як основоположний принцип сучасного правотворення // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 2012. № 3. С. 185–188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2012_3_36 (дата звертання: 01.08.2021 р.).
  4. Крижова О. Принцип верховенства права у практиці Європейського суду з прав людини // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2017. № 865. С. 544–549. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2017_865_84 (дата звертання: 01.08.2021 р.).
  5. Константий О. В. Щодо проблеми реалізації принципу верховенства права у сфері діяльності судової влади в Україні // Інформаційний сервер Верховного Суду України. URL: <https://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/EA724CB626C9EAB1C225762B0049C468> (дата звертання: 01.08.2021 р.).
  6. Потильчак О. І. Реалізація принципу верховенства права у рішеннях Верховного Суду України // Вісник Академії адвокатури України. 2013. Число 2. С. 162–164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2013_2_31 (дата звертання: 01.08.2021 р.).
  7. Про судові рішення у цивільній справі: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18.12.2009 р. № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09#Text> (дата звертання: 01.08.2021 р.).

01.08.2021 р.).

8. Цуркан М. І. Вплив практики Європейського Суду з прав людини на дотримання адміністративними судами України принципу верховенства права // Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини: Зб. наук. ст. Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 вересня 2012 р.) / за ред. С. В. Ківалова; НУ «ОЮА». Одеса: Фенікс, 2012. С. 325–342. URL: <http://hdl.handle.net/11300/9632> (дата звертання: 01.08.2021 р.).
9. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звертання: 01.08.2021 р.).
10. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звертання: 01.08.2021 р.).
11. Верховенство права // Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava> (дата звертання: 01.08.2021 р.).

References

1. Korolova Yu. Koreliatsiia pryntsyviv verkhovenstva prava ta verkhovenstva zakonu v systemi dzherel prava // *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. 2019. № 4. S. 183–186. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/4/35.pdf> (data zvertannia: 01.08.2021 r.).
2. Tsuvina T. A. Pryntsyv verkhovenstva prava u praktytsi Yevropeiskoho Soiuzu z prav liudyny // *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 2019. № 4. S. 373–379. doi: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.66>.
3. Chepulchenko T. O. Verkhovenstvo prava yak osnovopolozhnyi pryntsyv suchasnoho pravotvorennia // *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho*

- universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo. 2012. № 3. S. 185–188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2012_3_36 (data zvertannia: 01.08.2021 r.).
4. Kryzhova O. Pryntsyp verkhovenstva prava u praktytsi Yevropeiskoho sudu z prav liudyny // Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika». Seriia: Yurydychni nauky. 2017. № 865. S. 544–549. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2017_865_84 (data zvertannia: 01.08.2021 r.).
  5. Konstanyi O. V. Shchodo problemy realizatsii pryntsypu verkhovenstva prava u sferi diialnosti sudovoi vlady v Ukraini // Informatsiinyi server Verkhovnoho Sudu Ukrainy. URL: <https://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/EA724CB626C9EAB1C225762B0049C468> (data zvertannia: 01.08.2021 r.).
  6. Potylchak O. I. Realizatsiia pryntsypu verkhovenstva prava u rishenniakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy // Visnyk Akademii advokatury Ukrainy. 2013. Chyslo 2. S. 162–164. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2013_2_31 (data zvertannia: 01.08.2021 r.).
  7. Pro sudove rishennia u tsyvilnii spravi: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 18.12.2009 r. № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09#Tex> (data zvertannia: 01.08.2021 r.).
  8. Tsurkan M. I. Vplyv praktyky Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny na dotrymattia administratyvnymy sudamy Ukrainy pryntsypu verkhovenstva prava // Pravove zabezpechennia efektyvnoho vykonannia rishen i zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: Zb. nauk. ct. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Odesa, 15 veresnia 2012 r.) / za red. S. V. Kivalova; NU «OIuA». Odesa: Feniks, 2012. S. 325–342. URL:

<http://hdl.handle.net/11300/9632> (data zvertannia: 01.08.2021 r.).

9. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 r. № 1402-VIII (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (data zvertannia: 01.08.2021 r.).
10. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254к/96-BP (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вп#Text> (data zvertannia: 01.08.2021 r.).
11. Verkhovenstvo prava // Ofitsiinyi veb-sait Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava> (data zvertannia: 01.08.2021 r.).